

Om den gode videnskabelige dialog – en kommentar

Af FINN OLESEN

Det er en velkendt kendsgerning, at den økonomiske mainstream tænkning gennem tiderne har været udsat for en større eller en mindre kritik. I moderne tid har kritikken især været markant fra de såkaldte heterodokse økonomers side. Forstærket af de seneste års internationale finanskriser og generelle økonomiske tilbageslag er interessen for et alternativ til mainstream af helt indlysende årsager blevet aktualiseret. I denne forbindelse har der også været en diskussion af, hvorledes heterodokse elementer bedst slår igennem inden for især den makroøkonomiske mainstream. Hvordan får de heterodokse bedst kommunikeret deres budskab ud med den størst mulige gennemslagskraft til følge? Om denne dialog omhandler denne kommentar.

Indledning¹

Det er en velkendt kendsgerning, at den økonomiske mainstream tænkning gennem tiderne har været udsat for en større eller en mindre kritik. Et eksempel herpå kunne være kritikken fra den tyske skole om, at 'History matters' også i en økonomisk kontekst.² I mere moderne tid har kritikken været markant fra de såkaldte heterodokse økonomers side. Især har den post keynesianske tænkning angrebet den makroøkonomiske mainstream for ikke rigtigt at kunne matche begivenhederne i *the real world* for nu at bruge et af den amerikanske økonom Paul Davidsons foretrukne udtryk.³

Mainstream forståelsen er således blevet kritiseret for ikke at tage ontologien alvorligt. Og den makroøkonomiske mainstream er i dag domineret af den ny-keynesianske tankegang. Metodologisk set kan denne økonomiske forståelsesramme karakteriseres ved fire kerneudsagn, der i øvrigt også deles af den ny-klassiske tænkning, der kan ses som et mainstream alternativ til ny-keynesianismen. Disse kerneudsagn omfatter en accept af: 1) at husholdninger som virksomheder adfærdsmæssigt handler rationelt optimerende som nytte- henholdsvis profitmaksimerende enheder; 2) at disse økonomiske enheder træffer intertemporale beslutninger; 3) at de gør brug af rationelle forventninger; samt 4) at de opererer inden for rammerne af en formel generel ligevægtsmodel. Selvom ny-keynesianerne og ny-klassikerne således har et metodologisk slægtskab med hinanden, er der dog klare økonomisk teoretiske forskelle imellem de to skoler. Således anerkender den ny-keynesianske tænkning eksempelvis, at der på det kortere sigt som følge af forskellige imperfektioner i det økonomiske system kan være en rolle at spille for en aktiv regulerende økonomisk politik. Økonomisk politiske tiltag er dermed ikke nødvendigvis realøkonomisk neutrale på det kortere sigt; en sådan neutralitet indtræder først på lang sigt.⁴

Forstærket af de seneste års internationale finanskriser og generelle økonomiske tilbageslag er behovet for en kritisk evaluering af den makroøkonomiske mainstream og en interesse for at afsøge alternativer til denne mainstream af helt indlysende årsager blevet aktualiseret. I denne forbindelse har der også været en diskussion af, hvorledes mere heterodokse post keynesianske elementer bedst slår indflydelsesmæssigt igennem inden for især den makroøkonomiske mainstream. Hvordan får de heterodokse økonomer bedst kommunikeret deres budskab ud med den størst mulige gennemslagskraft til følge? Om denne dialog omhandler denne kommentar.

Kritik eller forsøg på dialog?

I Colander⁵ argumenteres der for det synspunkt, at heterodokse økonomer bør bestræbe sig på bedre at komme i en dialog med mere mainstream tænkende økonomer, end det måske hidtil har været tilfældet. Denne opfattelse imødegås imidlertid af Vernengo.⁶ Heri argumenteres der for, at der hersker så grundlæggende forskelle, metodologisk som også teoretisk, mellem mainstream og den alternative heterodokse forståelse, at der ligefrem er tale om, at man kan identificeres forskellige *world views*.⁷ Denne forskel mellem de to tilgange er primært af en metodologisk begrundet karakter og på, hvorvidt og i hvilken udstrækning de to forståelsesrammer er relevante i forhold til *the real world* (altså deres ontologi). Netop derfor, pointerer Vernengo, kan mainstream forståelsen også kun acceptere en kritik (eller en alternativ tilgang til behandling af et specifikt problem/teorielement), hvis denne ikke er *too unorthodox* i sit indhold, ligesom kritikken også helst skal rejses af en økonom inden for mainstream tænkningen selv. Efter Vernengos opfattelse er forsøg på en dialog fra de egentlige heterodokse økonomer med medlemmer af mainstream tænkningen også ofte ganske nytteløs – der bliver derfor snarere tale om en monolog fra de heterodokses side frem for en egentlig dialog. Rådet fra Vernengos side er derfor det, at: "heterodox economists should be less concerned about dialogue with the mainstream and more preoccupied about the flaws, including the methodological ones, in the mainstream analysis, and working to show how heterodox approaches can provide more fruitful understanding of real economics".⁸ En sådan alternativ tilgang kunne således eksempelvis være at opstille sti-afhængige kausalanalyser, hvor det makroøkonomiske landskab analyseres anerkendende f.eks. betydningen af eksistensen af en fundamental form for usikkerhed, samfundsmæssige magtstrukturer og institutionelle forhold; jf. eksempelvis fremstillingen hos Davidson og Jespersen.⁹

Men dette indlæg er ikke nok til at få Colander et al. til at ændre opfattelse. I deres svar til Vernengo fastholder de deres grundopfattelse: økonom først; heterodoks dernæst. Og vil du som kritiker af mainstream tænkningen forsøge at opnå indflydelse og gennemslagskraft, så ser de tre veje, som økonomer med heterodokse tilbøjeligheder kan forfølge: "They can adjust their actions so they do well in the existing structure, work for change of that structure, or design other structures where they can do well".¹⁰ Og som de ser det, så synes kun den første vej at være en reel mulighed i og med, at de heterodokse økonomer ikke er særlig succesfulde hverken i henseende til at ændre den eksisterende videnskabelige struktur eller til at udvikle nye konkurrerende strukturer. Og skal den første vej forfølges med udsigt til en blot nogenlunde succes, så er den gode dialog den eneste mulighed: vær konstruktiv i din kritik af mainstream, og giv denne "the benefit of the doubt and interpret their work sympathetically, rather than portraying the mainstream as hypocritical and stupid", lyder det klare råd.¹¹

Og når heterodokse søger dialogen med mainstream, så skal de have deres fokus på plads. Nok er metodologiske spørgsmål væsentlige og vigtige, men spørger Colander et al.; hvad har økonomer egentlig at bidrage med specifikt på dette område, som ikke allerede er landvindinger, der er høstet af rigtige metodologiske eksperter? Brug i stedet for tiden og energien på at forholde dig til de økonomisk politiske problemstillinger, der er aktuelle, er deres anbefaling.¹² Kun derved kan heterodokse tænkende økonomer gøre sig håb om at komme ud af den osteklokke, som i al væsentlighed består i en kritik af især neoklassisk teori, og hvor der næsten udelukkende skrives til andre heterodokse økonomer, der i forvejen er overbevist om det neoklassiske paradigmes fejl og mangler. Sådanne osteklokke aktiviteter flytter ikke et eneste komma hos mainstream; tværtimod befæstes bare disses opfattelse af heterodokse økonomer som økonomer med et dårligt fagligt ry. Og i øvrigt; så er mainstream økonomi meget andet end blot det, der er indeholdt i et neoklassisk paradigme, påpeges det; jf. også fremstillingen i Colander¹³ og Dequech.¹⁴ Og så må heterodokse økonomer også erkende og anerkende, at de væsentligste ændringer i den økonomiske forståelse over tid typisk sker på forskningsfronten inden for mainstream tænkningen, påpeges det. Overordnet ser

Colander¹⁵. ”the economics profession as a diverse evolving set of ideas, loosely held together by its modeling approach to economic problems”. Men derved får Colander¹⁶ netop selv understreget den pointe, som Vernengo¹⁷ rejser som et væsentligt kritikpunkt mod deres opfattelse af forholdet mellem mainstream og mere heterodokse tænkende økonomer; nemlig, at metodologien – eller *Dows mode of thought* – får en afgørende betydning i den demarkationslinje, som kan og bør drages mellem de to grupper. Og dette er en kritik, som netop de Keynes-tro post keynesianere længe har fremsat i deres skelnen mellem et i princippet deterministisk fungerende lukket repetitivt makroøkonomisk system, som det der forfægtes af såvel tilhængerne af den ny klassiske som den ny keynesianske variant af den moderne makroteori, og en betydelig mere uforudsigelig sti-afhængig, ikke-repetitiv, åben og socialt foranderlig makroøkonomi, der følger af de metodologiske guidelines, som John Maynard Keynes nedlagde i *The General Theory* i 1936.¹⁸

Med deres opfordring til at forsøge at deltage i den gode videnskabelige dialog, synes Colander et al. at forfølge Karl Poppers vision om det åbne kritisk indstillede videnskabelige samfund.¹⁹ Og dette er et samfund, som Popper eksempelvis har karakteriseret på følgende vis i forskernes jagt på ny videnskabelig erkendelse gennem brug af falsifikation som den eneste brugbare metodologiske tilgang:²⁰

Hvorledes kan vi håbe på at opdage og eliminere fejl? ... ved at kritisere andres teorier ... og vore egne teorier og gætterier ... hvis du er interesseret i det problem, jeg prøvede at løse med min påstand ... kan du hjælpe mig ved at kritisere den så hårdt, du formår; og hvis du kan finde på et eller andet forsøg, som du mener, kan tilbagevise min påstand, vil jeg glædelig og af al magt hjælpe dig med at tilbagevise den.

Om end dette nok er en særdeles attråværdig vision om, hvorledes det videnskabelige samfund burde fungere, så er det i *the real world* nok trods alt snarere et skønmaleri end et foto, der afbilder de faktiske realiteter. Så åbent og så modtagelig for kritik er der næppe mange miljøer, der kan siges at være. Og er forskersamfundet i det hele taget et humant samfund?²¹ Er der i det hele taget mulighed for, at det kan være det, når det væsentligste kendetegn ved nutidige videnskabelige miljøer næsten udelukkende alene er jagten på effektivitet i form af publicerbare resultater og bidrag i de rigtige anerkendte internationale tidsskrifter?

Men derfor kan tonen og respekten i det videnskabelige samfund selvfølgelig godt være anstændig. Det er vel i sig selv en væsentlig personlig standart at forsøge at forfølge i den enkeltes videnskabelige arbejde. Og hertil kan den gode videnskabelige dialog selvsagt bidrage. Dette er en gammelkendt sandhed, som eksempelvis også Keynes tilsluttede sig igennem hele sit omfattende forfatterskab.

I oktober 1930 udkom *A Treatise on Money*, som mange havde set frem til som et måske nyt banebrydende værk fra Keynes' hånd. I den debat der fulgte i bogens kølvand, er især kritikken fra Hayek betydningsfuld. Denne blev præsenteret i tre bidrag. I det første fra august 1931 er kritikken fra Hayeks side nådesløs. Keynes får således eksempelvis at vide, at den teoretiske kerne i **Treatise** – hvilket var et forsøg på en reformulering af kvantitetsteorien – er formuleret på en sådan måde, at ”the exposition is so difficult, unsystematic, and obscure, that it is extremely difficult for the fellow economist who disagrees with the conclusions to demonstrate the exact point of disagreement and to state his objections”.²²

Og dette var en anmeldelse, som sårede Keynes. Således skrev han sammenfattende på sin kopi af Hayeks review: ”Hayek has not read my book with that measure of ’good will’ which an author is entitled to expect of a reader. Until he can do so, he will not see what I mean or know whether I am right. He evidently has a passion which leads him to pick on me, but I am left wondering what this passion is”.²³ Som fremhævet af Marcuzzo²⁴ var overtalelse vigtigt for Keynes i hen-

seende til at sikre, at hans argumenter for alvor slog igennem.²⁵ Og en sådan overtalelse kunne kunne ske i en åben og respektfuld dialog mellem de involverede parter, hvor man med overbevisning satte sig selv den opgave at forsøge at forstå intentionerne bagved de forskellige teorier og fremsatte synspunkter, om end man måske ikke selv tilsluttede sig dem. Netop derfor sårede Hayeks anmeldelse Keynes, som tilfældet var. Efter Keynes' opfattelse havde Hayek ikke med den nødvendige overbevisning forsøgt at forstå hans forsøg på en reformulering af kvantitetsteorien i *Treatise*. Og uden en sådan forstående tilgang var en frugtbar dialog mellem forskellige opfattelser ikke mulig, mente Keynes. Men selvfølgelig er en frugtbar dialog alene en nødvendig, men ikke en tilstrækkelig betingelse for at få andre til at ændre opfattelse af en given teoretisk sammenhæng. Også denne sandhed erkendte og anerkendte Keynes. Som eksempelvis Davidson²⁶ pointerer: "According to Robinson, Keynes once said: "In economics you can not *convict* your opponent of error, you can only *convince* him of it. And even if you are right, you cannot convince him ... if his head is already so filled with contrary notions that he cannot catch the clues to your thought which you are trying to throw to him"". Og dette er vel en erkendelse, der har en almen videnskabelig relevans, der rækker udover alene at gøre sig gældende inden for den økonomiske fagdisciplin.

Endelig kunne man også afslutningsvist inddrage Kuhns udsagn om, at modstående paradigmer generelt set ofte er inkommensurable. I den forstand, at den makroøkonomiske mainstream og den post keynesianske tænkning er at ligne med to indbyrdes modstridende paradigmer, der hver for sig så at sige repræsenterer forskellige 'worldviews' eller teoretiske forståelsesrammer med hver sin metodologi, har Vernengo²⁷ måske alligevel fat i noget væsentligt. Er den makroøkonomiske mainstream og det post keynesianske alternativ hertil i et tilstrækkeligt stort omfang inkommensurable 'world views', bliver en egentlig dialog mellem de to ifølge Kuhn ikke mulig at gennemføre på en fornuftig og hensigtsmæssig vis.

Realismedimensionen

Ofte kritiseres den makroøkonomiske mainstream af heterodokse økonomer for sin mangel på empirisk realisme. Har jagten på en tilsyneladende formel videnskabelighed ikke gjort forestillingerne om den makroøkonomiske virkelighed, dens udvikling og de makroøkonomiske tilpasningsprocesser for sterile og for forudsigelige? Er den fremherskende uniforme metodologi²⁸ inden for den makroøkonomiske mainstream ikke en for snæver referenceramme for en relevant forskning, der har til hensigt at ville studere samfund og dermed makroøkonomiske systemer i konstant udvikling og forandring? Som Kurz²⁹ ser det, så har mainstream økonomerne fuldstændigt glemt at betragte det makroøkonomiske system 'as a whole'. De anerkender ikke rigtigt systemets grad af kompleksitet og foranderlighed. Og med et nej til en friedmansk instrumentalisme må makroøkonomiske teorier og modeller være bygget op omkring realistiske forudsætninger. Men som Kurz rigtigt påpeger, så er en forudsætning for videnskabelighed også, at sådanne teorier og modeller er i stand til at kunne levere resultater/konklusioner, der er empirisk set realistiske. Og, hvad er egentlig den moderne makroteoris forklaring på de fundamentale finansielle problemer og afledte realøkonomiske negative konsekvenser, der fulgte i kølvandet på den globale krises forstærkende udvikling fra 2008 og fremefter, spørges der? Kan deres modelarsenal give et hensigtsmæssigt og overbevisende svar herpå? Ifølge Kurz selv, er svaret på dette spørgsmål et klart nej. Og dette er et synspunkt, der uddybende er belyst hos Lawson³⁰, der er den førende engelske og internationalt anerkendte kritiske realist.

Og med et sådant kritisk realistisk metodologisk udgangspunkt har især post keynesianske økonomer vedholdende fremsat en kritik, som har mange lighedspunkter med den ovenstående. Men indtil nu uden nogen som helst form for synlig gennemslagskraft. Mere eller mindre eksplicit formuleret har tilhængerne af mainstream – også dem, der måtte have et skarpt øje for mainstreams

mangler og svagheder – sagt, hvis vi nu antog, at der var noget om kritikken; hvad er så alternativet til mainstreams analyse og makroøkonomiske modelapparatur? Og indrømmet; svarene fra mange af de heterodokse har måske tidligere været noget vage. I den forstand har Colander³¹ givet fat i den lange ende, når de opfordrer til et stærkere fokus på netop 'policy matters', hvilket vel egentlig længe netop har været et bevidst fokus i megen af den post keynesianske forskning. Med de seneste års internationale finanskrise og den generelle globale økonomiske nedgang in mente, så er der i hvert tilfælde et behov for at studere, hvad der virker, og hvad der ikke virker økonomisk politisk set. Dette er en udfordring for såvel tilhængerne af den makroøkonomiske mainstream som for dens kritikere. Og belært af de seneste års kriseerfaringer, så burde i hvert tilfælde mainstream tænkende økonomer med en grundlæggende forståelse af og overbevisning om det perfekte uregulerede markeds lyksaligheder; jævnfør eksempelvis igen Kurz³², være noget mere lydhøre overfor kritik såvel som alternativer, end de traditionelt har vænnet sig til at være.³³ Så kan man blot håbe, at begge parter vil og kan deltage i en mere åben dialog, end tilfældet hidtil har været. Sikker kan man naturligvis ikke være.

Litteratur

- Andersen, Torben (2000): 'Makroteori' fra bogen *Udviklingslinier i økonomisk teori* redigeret af Chr. Hjorth-Andersen, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2000, s. 19-43.
- Colander, David et al. (2010): 'How to win friends and (possibly) influence mainstream economics?', *Journal of Post Keynesian Economics*, Spring 2010, s. 397-408.
- Colander, David et al. (2007-8): 'Live and Dead Issues in the Methodology of Economics', *Journal of Post Keynesian Economics*, Winter 2007-8, s. 303-12.
- Colander, David et al. (2004): 'The Changing Face of Mainstream Economics', *Review of Political Economy*, October 2004, s. 485-99.
- CW (XIII) : *The Collected Writings of John Maynard Keynes, Vol. XIV, The General Theory and After, Part I: Preparation*, Macmillan Cambridge University Press 1973.
- Davidson, Paul (2011): *Post Keynesian Macroeconomic Theory, 2nd edition*, Edward Elgar, 2011.
- Davidson, Paul (2009): 'Reply to contributors to the discussion of the central themes of John Maynard Keynes', *Journal of Post Keynesian Economics*, Fall 2009, s. 73-81.
- Davidson, Paul (2005): 'Responses to Lavoie, King, and Dow on what Post Keynesianism is and who is a Post Keynesian', *Journal of Post Keynesian Economics*, Spring 2005, s. 393-408.
- Davidson, Paul (2003-4): 'Setting the record straight on A history of Post Keynesian Economics', *Journal of Post Keynesian Economics*, Winter 2003-4, s. 245-72.
- Davidson, Paul (1991): 'Is Probability Theory Relevant for Uncertainty? A Post Keynesian Perspective', *The Journal of Economic Perspectives*, Winter 1991, s. 129-43.
- Davidson, Paul (1984): 'Reviving Keynes's revolution', *Journal of Post Keynesian Economics*, Summer 1984, s. 561-75.
- Davidson, Paul (1982-3): 'Rational expectations: a fallacious foundation for studying crucial decision-making processes', *Journal of Post Keynesian Economics*, Winter 1982-2, s. 182-98.
- Dequech, David (2007-08), 'Neoclassical, mainstream, orthodox, and heterodox economics'. *Journal of Post Keynesian Economics*, Winter 2007-08:279-302.
- Dow, Sheila (1996): *The Methodology of Macroeconomic Thought – A Conceptual Analysis of Schools of Thought in Economics*, Edward Elgar 1996.
- Jespersen, Jesper (2011): *Macroeconomic Methodology: a Post-Keynesian Perspective*, Edward Elgar, 2011.
- Fazzari, Steven (2009): 'Keynesian macroeconomics as the rejection of classical axioms', *Journal of Post Keynesian Economics*, Fall 2009, s. 3-18.
- Hayek, F.A. (1931): 'Reflections on the Pure Theory of Money of Mr. J.M. Keynes', *Economica*, August 1931, s. 270-95.
- Kurz, Heinz (2010): 'On the Dismal State of a Dismal Science?', *Homo Oeconomicus*, vol. 27 (3) 2010, s. 369-94.
- Lawson, Tony (2012): 'Mathematical Modelling and Ideology in the Economics Academy: competing explanations of failings of the modern discipline?', WEA: *Economic Thought*, January 2012.
- Lawson, Tony (2009): 'The current economic crisis: its nature and the course of academic economics', *Cambridge Journal of Economics* 2009, s. 759-77.
- Marcuzzo, Maria Christina (2008): 'Keynes and Persuasion' fra bogen *Keynes for the Twenty-First Century*, edited by Mathew Forstater and L. Randall Wray, Palgrave Macmillan 2008, s. 23-40.
- Olesen, Finn (2010): 'Paul Davidson – en førende post keynesianer fylder 80', *Samfunnsøkonomen* 2010, Nr. 7, s. 28-34.
- Olesen, Finn (2009): 'History matters – også for økonomer', *Samfunnsøkonomen* 2009, Nr. 6, s. 18-22.
- Olesen, Finn (2009a): 'Idealiseret versus faktisk økonomisk adfærd – nogle makroøkonomiske implikationer', *Samfunnsøkonomen* 2009, Nr. 4, s. 4-10.
- Perregaard, Henrik Preben (1984): 'Er forskersamfundet humant?', Memo 1984-3, Økonomisk Institut, Aarhus Universitet.
- Popper, Karl (1996): *Kritisk rationalisme. Udvalgte essays om videnskab og samfund*, Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck 1996.

Skott, Peter (2010): 'The Great Detour', *Homo Oeconomicus*, vol. 27 (2) 2010, s.338-43.
Vernengo, Matías (2010): 'Conversation or monologue? On advising heterodox economists', *Journal of Post Keynesian Economics*, Spring 2010, s. 389-96.
Woodford, Michael (1999): 'Revolution and Evolution in Twentieth-Century Macroeconomics', Conference paper: *Frontiers of the Mind in the Twentieth-First Century*, U.S. Library of Congress, Washington D.C., June 1999.

Noter

¹ Jeg skal takke Henrik Preben Perregaard og Årbogens referee for kommentarer til en tidligere version af nærværende artikel.

² Jf. eksempelvis Olesen (2009).

³ Blandt post keynesianske økonomer fremstår Paul Davidson som et af de helt store intellektuelle fyrtårne. Igennem et langt forfatterskab har han til stadighed advokeret for, at Keynes i *The General Theory* præsenterede ikke alene en ny makroøkonomisk forståelsesramme, men tillige også gav nogle guidelines til en ny revolutionerende metodologisk forståelse af, hvorledes det makroøkonomiske system bør betragtes som et åbent og et socialt foranderligt system – et såkaldt ikke-repetitivt system. For en kortfattet introduktion til Paul Davidsons forfatterskab kan der henvises til Olesen (2010).

⁴ For en glimrende belysning af den moderne makroøkonomiske mainstream kan der henvises til Andersen (2000). For en mere uddybende generel belysning af udviklingstendenserne i makroteorien kan der henvises til Woodford (1999).

⁵ Se Colander et al., 2007-8.

⁶ Se 2010.

⁷ Jf. også fremstillingen hos Dow (1996), hvor der identificeres to modstående verdensanskuelser – hvad Dow konkret benævner for 'mode of thoughts' – inden for makroteorien. Den traditionelle tilgang benævnes for 'the Cartesian/Euclidean mode of thought', mens den heterodokse tilgang benævnes for 'the Babylonian mode of thought'. At der bagved de to tilgange ligger en grundlæggende forskellig opfattelse af husholdningernes som virksomhedernes adfærd, og at dette har klare makroøkonomiske implikationer, er eksempelvis pointeret af Olesen (2009a).

⁸ Vernengo, 2010:396.

⁹ Davidson, 2011 og Jespersen, 2011.

¹⁰ Colander et al. (2010:407).

¹¹ Op. cit. s. 399.

¹² "We believe that the successful direction of writing about policy will lead heterodox economists to spend less time attacking orthodox economics in general, less time arguing for the overall superiority of a particular brand of heterodoxy, and more time arguing about the nuances of what works and what does not"; Colander et al. (2010:406).

¹³ Colander et al., 2004 & 2007-8. Grundsynet er her det, at "mainstream economics is a complex system of evolving ideas"; Colander et al., 2004:489.

¹⁴ Dequech (2007-8).

¹⁵ Colander et al., 2004:486-87.

¹⁶ Colander et al., 2004.

¹⁷ Vernengo, 2010.

¹⁸ Jf. eksempelvis Davidson, 2005, 2003-4, 1991, 1984 & 1982-3.

¹⁹ Alternativet hertil er den følgende ufrugtbare tilgang: "If, in the beginning of one's discussion with people, one emphasizes their personal hypocrisy, their prejudices, and their lack of tolerance, one is unlikely to enter into a fruitful conversation with them, even if they agree with one on many of the points one raises"; Colander et al. (2010:403-04).

²⁰ Popper, 1996:34-35.

²¹ Jf. Perregaard, 1984.

²² Hayek, 1931:271.

²³ CW, vol. XIII: 243.

²⁴ Marcuzzo, 2008.

²⁵ Som hun påpeger: "In order to be convinced himself and to persuade another of an argument, Keynes needed to engage in exchanges that had a strong emotional side (affection, trust, respect), affording a "meeting of minds" (one of Keynes's favorite expressions) that for him was conducive to fruitful interaction"; Marcuzzo (2008:24).

²⁶ Davidson, 2009:74.

²⁷ Vernengo, 2010.

²⁸ Såvel den ny keynesianske som den ny klassiske tænkning anerkender, som tidligere nævnt, at der er tale om en optimerende agentadfærd, hvor de enkelte husholdninger som virksomheder træffer intertemporale beslutninger, som under anvendelse af modelkonsistente rationelle forventninger kommer til udfoldelse i en generel ligevægtssammenhæng. Og dette er en teoretisk forståelsesramme, som er tvivlsom ifølge Skott (2010), der således konkluderende påpeger: "the key element of the new macroeconomics is an emphasis on rigorous and explicit microeconomic foundations ... [som er] ... mechanical, primitive and misleading ... [hvorfor] ... the 'micro founded' macro that developed after 1970s has been a wasteful detour".

²⁹ Kurz, 2010.

³⁰ Lawson, 2009 & 2012.

³¹ Colander et al., 2010.

³² Kurz, 2010.

³³ Eller som Fazzari (2009:15) har sagt det: "Why did these major problems stay under the radar of most of the forecasting industry until the economy was in the midst of crisis? To paraphrase Keynes, they simply did not know. They certainly had a strong financial incentive to be more prescient, but their perspective, based on historical data and experience, could not reveal the emerging financial fragility ... The world these days seems fundamentally uncertain and nonergodic".